

Op 3 november plaatste NRC Handelsblad een artikel dat de Canadese Irshad Manji voor de website van United Press International had geschreven. Ze reageert hierin op de moord op Theo van Gogh. Als moslimdissidente spreekt ze uit ervaring. "Na mijn boek *The Trouble With Islam* werden woede, haat en vitriool mijn deel. En wel omdat ik vragen stel waarvoor wij moslims ons niet meer kunnen verschuilen".

Irshad Manji is een voorvechtster van een liberale islam. En zij is niet de enige die een feministische visie publiceert op de positie van vrouwen binnen de islam en interpretaties van de Koran.

"Je hebt mij een stem gegeven"

Moslimvrouwen op de bres voor een liberale islam

waarvan de hoofddoek voor vrouwen verplicht wordt gesteld en plaatst deze voorschriften in een historische context. Door verschillende vertalingen naast elkaar te leggen laat Nahed Salim zien dat er wel degelijk meerdere interpretaties mogelijk zijn. Zina(t) kan namelijk heel veel betekenen: sieraden, cosmetica, opsmuk, versiering, tooisel, juwelen en het heeft dus vergaande consequenties welke betekenis in een vertaling gekozen wordt.

Nahed Selim, tolk-vertaler en schrijfster, is ervan overtuigd dat de achterstelling van moslimvrouwen niet lang meer zal duren. Selim woont in Nederland en werd geboren in Egypte, waar vrouwen in het begin van de vorige eeuw al vochten voor zaken als het afschaffen van de sluier of het recht om te stemmen. In *De vrouwen van de profeet* trekt zij de traditionele interpretaties van de Koran in twijfel. De meeste vroegere interpretaties dienden om vrouwen te intimideren en hun macht te ondermijnen. Selim laat zien dat mannen vaak een misplaatst beroep op de Koran doen. "Voor ons, migranten uit een islamitisch gebied, vormt de Koran, of ons begrip daarvan, het grootste bestanddeel van onze vorming," zegt Selim. Moslimvrouwen hebben behoefte aan "persoonlijke en intieme interpretaties van de teksten die hun leven zo verregaand bepalen." Ze ontrafelt bijvoorbeeld het begrip zina(t) op grond

Schreeuwen om verandering

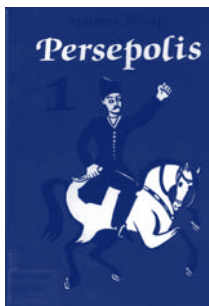
De veelzijdige en goedgebekte Canadese-Oegandese journaliste Irshad Manji is pleitbezorgster van fundamentele rechten voor de moslimvrouw. In haar boek *Het islam dilemma* verzet ze zich tegen wat zij noemt de 'woestijn-islam'. In een interview in het tijdschrift *Zij aan Zij* licht ze toe wat ze daarmee bedoelt: "De dominante droge anti-intellectuele vorm van islam die vrijheid van meningsuiting voor zichzelf claimt, maar vrijheid voor mij, als vrouw, als lesbienne, als feminist en als multiculturalist beperkt. Ik denk niet dat we die vorm van intolerantie moeten toestaan". Manji ziet het als haar plicht om vanuit het westers liberalisme het "afgedwongen stilzwijgen te doorbreken". Zeker na 11 september: "Wij moslims", zegt Manji, "zitten midden

in een diepe crisis en slepen de rest van de wereld met ons mee. Als er ooit een moment is geweest voor een islamitische reformatie, dan is het nu". De vraag is of hervorming en vrouwenemancipatie alleen dan kunnen ontstaan wanneer het geloof zich terugtrekt; wanneer moskee en staat strikt worden gescheiden. Moet het geloof de rug toe worden gekeerd? Manji biedt juist een perspectief op veranderingen van binnenuit, met behoud van de moslimidentiteit. Juist omdat de islam voor miljoenen vrouwen een steunpilaar van hun identiteit is, zouden Westerse moslima's -vindt Manji- de vrijheden die ze hebben moeten aangrijpen en het risico van verandering en hervorming durven aangaan. Haar boodschap komt aan: Irshad vertelt dat haar moeder nu beseft dat haar dochter in haar boek dezelfde

vragen stelt als zij haar hele leven al gesteld heeft, maar dan onuitgesproken. Ze zegt tegen haar dochter: "Je hebt mij een stem gegeven" en die opmerking hoort Manji van moslimvrouwen over de hele wereld.

Zoeken naar identiteit

Marjane Satrapi giet haar visie in een heel andere vorm. Zij vertelt haar levensverhaal in de vierdelige serie *Persepolis* (beeldromans, géén stripboeken volgens Satrapi). De schrijfster en kunstenaar werd in 1969 in Iran geboren. De revolutie van 1979, het afzetten

van de sjah, de stichting van de islamitische republiek en de oorlog met Irak maakte ze allemaal mee. Satrapi ziet kans om in simpel ogende tekeningen, heel veel te vertellen. Vooral in het begin zijn haar tekeningen en commentaren bovendien vol humor. Naarmate ze ouder wordt en de Persepolisreeks vordert, wordt de toon wat wranger. Als puber wordt ze voor haar schoolopleiding naar Oostenrijk gestuurd en daar ondervindt ze aan den lijve wat discriminatie en uitsluiting betekenen. Maar terug in Iran kan ze ook haar draai niet meer vinden en uiteindelijk emigreert ze naar Frankrijk. Daar is ze haar levensverhaal gaan tekenen, omdat

ze "het zat werd om steeds weer te moeten uitleggen dat niet iedere Iraniër een granaat om zijn middel draagt".

Oost – west: thuis best?

Een naam die in deze rij van publicerende moslimfeministes niet mag ontbreken is Fatima Mernissi. De uit Marokko afkomstige sociologe, is geboren in een van de laatste harems in Fes en zij verricht al meer dan vijftien jaar onderzoek naar de positie van de vrouw in de islamitische wereld. Zij blijft herhalen dat Mohammed absoluut geen vrouwenhater was, maar iemand die gelijkberechtiging van man en vrouw voorstond. Pas in de gecompliceerde machtsstrijd na zijn dood werden vrouwen opnieuw het slachtoffer. Eeuwen van traditioneel gecultiveerde vrouwenhaat volgden, maar moslimvrouwen stellen die tradities sinds jaar en dag aan de kaak.

In haar meest recent vertaalde boek *De Europese harem* presenteert Mernissi een Arabische vrouw die anders is dan westerlingen denken. Ze is niet passief, willoos of dom: zij lijkt niet op het Europese mannelijke droombeeld van de gehoorzame haremvrouw. De histo-

rische werkelijkheid van de harem is dat alleen erudiete, slimme vrouwen konden overleven. Vrouwen met gezond verstand die door middel van macht, of intriges en listen, hun doel bereikten. De geschoolde moderne westerse vrouw daarentegen, merkt Mernissi fijntjes op, laat zich wel in een passieve positie manoeuvreren, die van een kijkobject voor mannen.

Met instemming citeert Mernissi de stelling van Naomi Wolf: "Als een cultuur zo gefixeerd is op vrouwelijke slankheid, berust dat niet op een obsessie met vrouwelijke schoonheid, maar met vrouwelijke gehoorzaamheid." Alleen wie ernaar kijken wil, zoals Fatima Mernissi, ziet de metafoer van de onzichtbare sluier die westerse vrouwen dragen.

Onafhankelijkheid

Nahed Selim is ervan overtuigd dat moslimvrouwen spoedig hun vrijheid zullen hervinden en hun onafhankelijkheid zullen afdwingen. "Niet alleen maakt het geloof de mens tot wat hij is, de mens maakt ook het geloof tot wat het is". Is die mens een vrouw, dan wint binnen de islam de hervorming het van de traditie. ■

Literatuur:

Nahed Selim, *De vrouwen van de profeet*. Amsterdam (Van Gennepe) 2003.

Irshad Manji, *Het islam dilemma - een oproep tot verandering en tolerantie*. Utrecht (Bruna Uitgevers) 2004.

Mariette Hermans, Irshad Manji, rebels en gelovig. In: *Zij aan Zij*, nr. 6 2004.

Peter Swanborn, "Het percentage klootzakken is overal gelijk", In: *de Volkskrant*, 18 juni 2004.

Marjane Satrapi, *Persepolis* 1,2,3 en 4. Amsterdam/Antwerpen (Atlas) 2001 - 2004.

Fatima Mernissi, *De Europese harem*. Breda (De Geus) 2001.

Illustratie uit *Persepolis* 1.

Nicole Zwager is werkzaam bij
Vrouwendocumentatiecentrum
de Feeks